

ЛЕКЦІЯ 6.

Розвиток політичної думки в Україні у другій пол. ХІХ ст.

(Підручник, с. 193-215)

1. Буржуазні реформи в Австро-Угорській та Російській імперіях
2. Народницький рух в Росії та участь у ньому українських діячів
3. Рух хлопоманів. Громадівський рух
4. Соціалістичний федералізм М. Драгоманова та його послідовників
5. Початок діяльності І. Франка.

1. Буржуазні реформи в Австро-Угорській та Російській імперіях

- ▣ Австро-Угорщина була країною контрастів. В імперії не було загального виборчого права, оскільки право голосу мали лише власники певного нерухомого майна. Проте в районах компактного проживання деяких національностей діяли власні конституції, існували місцеві парламенти (17 по всій імперії) й органи самоврядування. Діловодство і викладання у початкових школах мало вестися національними мовами, але цей закон часто не виконувався і повсюдно переважала німецька мова.
- ▣ В обох частинах держави були проголошені демократичні свободи, рівність усіх громадян, приватної власності тощо

Реформи в Російській імперії

Реформи адміністративно-політичного управління

Реформи

```
graph TD; A[Реформи] --- B[Земська 1864р.]; A --- C[Міського самоврядування 1870р.]; A --- D[Судова 1864р.]; A --- E[Військова 1874р.]; A --- F[Фінансова 1862р.];
```

Земська 1864р.
По всій імперії створювалися земства — виборні органи місцевого самоврядування, які діяли під контролем урядової адміністрації.

Міського самоврядування 1870р.
Міські думи перетворювалися на органи міського самоврядування.

Судова 1864р.
Створювалися для людини можливості захистити свою підність, здоров'я в суперечці з представниками будь-якої верстви.

Військова 1874р.
Запровадження військової повинності для всіх чоловіків, які досягли 20 років.

Фінансова 1862р.
Управління грошовими прибутками відбувалося в міністерстві фінансів.

2. Народниць- кий рух в Росії та участь у ньому українських діячів

Загальноросійський демократичний рух

«Земля і воля»

«Народна воля»

Переходять на шлях
політичного терору

«Чорний переділ»

Продовжували «ходіння в народ»

- 1881 рік — вбивство російського царя;
- Масові репресії, розгром народницьких організацій

Микола Кибальчич

Народився на Чернігівщині;
Талановитий винахідник;
Автор схеми першого у світі ре-
активного літального апарата.
Виготовив вибухівку для зама-
ху на царя, за що був страчений

Андрій Желябов

Активний учасник народницького
руху.
Вів пропаганду серед робітників Оде-
си, Києва, серед селян Харківщини.
Організатор замахів на царя.
Страчений

3. Рух хлопоманів. Громадівський рух

Хлопомани

Назва по-ходить від слова — «хлоп», так поляки зневажливо називали простих людей

Заперечували польське твердження, що Правобережжя — це частина Польщі

Заперечували, що український народ — відгалуження польського, а українська мова — діалект польської

Носили національний одяг, дотримувалися народних звичаїв і обрядів, розмовляли укр. мовою

Ходили селами, збирали народні пісні, звичаї, обряди. Проводили бесіди з селянами

Етапи громадівського руху:

I – 50-60 рр. XIX ст.

1859 р. – перша громада, С-Петербург

Склад: В. Білозерський, М. Костомаров, П. Куліш, Т. Шевченко.

Діяльність:

- ❖ Видання першого українського журналу «Основа» – 1861 р.
- ❖ Друк творів українських письменників та вчених.
- ❖ Виступи за відродження української мови.
- ❖ Розвиток освіти.

1861 р. – Українська *громада у Києві*.

Склад: близько 200 чоловік. Очолював В. Антонович.

Діяльність: доводили що український народ є окремою нацією.

- Дружнє ставлення до усіх слов'янських народів.
- Необхідно підвищувати свідомість українського народу.
- Організовували недільні школи для дорослих, здійснювали навчання українською мовою, створювали українські підручники.
- Друкували книжки, відкривали школи, бібліотеки, виступали з лекціями, видавали газети, журнали.

**ВОЛОДИМИР АНТОНОВИЧ
(1834-1908)**

«Моя сповідь» (1862)

**«Польско-русские отношения в XVII веке в
современной польской призме» (1885)**

«Три національні типи народів» (1888)

Нація – спільнота людей з однаковими темпераментом, вдачею, звичками.

Національність – сукупність антропологічних, культурних, етнографічних ознак.

Національний характер українців – запізніла реакція на політичні явища, толерантність, прагнення реалізувати свої інтереси на рівні громад, ідеали правди, справедливості, громадянської рівноправності

Низький рівень освіти населення

Недалекоглядність еліти українців, яка не виробила ідеалу держави

Місцеве самоврядування – дієвий механізм держуправління. Організує розвиток громад на основі історичних, політичних та регіональних чинників

Держава виробляє норми взаємодії громад

Вплив національної політики царату на логіку національного відродження

- Валуєвський циркуляр (1863) та Емський указ (1876) перешкодили еволюційному розвитку національного відродження згідно з концепцією М.Гроха, а саме розвитку перших двох етапів – фольклорного та культурницького.
- Для розвитку національної культури необхідно було вирішити політичні завдання, а саме ліквідувати самодержавство. Тому молоді українофіли перестрибують через перші два та переходять одразу до третього етапу – політичного. При цьому внутрішні особливості (етносоціальна структура) та специфіка зовнішнього впливу (популярність марксизму в Європі) зумовили домінування тією чи іншою мірою соціалізму в українській політичній думці.
- Крім того, це актуалізувало ще одну проблему – взаємодії народів Росії на етапі боротьби за демократичну республіку.

4. Соціалістичний федералізм

М. Драгоманова та його послідовників

МИХАЙЛО ДРАГОМАНОВ
(1841-1895)

- «Нарис української соціалістичної програми (Попереднє слово до «Громади»)» (1878)
- «Шевченко, украинофилы и социализм» (1879)
- «Вольный союз – Вільна спілка» (1888)
- «Пропащий час (Українці під Московським царством (1654-1876))» (1876)
- «Чудацькі думки про українську національну справу» (1891)
- «Листи на Наддніпрянську Україну» (1893)

- Ідея політичної нації (США, Швейцарія)
- Політичні свободи – недоторканість особи, свобода слова, виборче право, гласність у державних справах, урахування думки меншості
- Контроль громадян за державною владою через громадянські інститути
- Основа демократичної держави – розвинуте місцеве самоврядування. Держава як федерація громад. Синтез прямої та представницької демократії на рівні громад
- Роль національної інтелігенції у розвитку національного руху
- Україна у складі демократичної, федеративної Росії

«УКРАЇНЕЦЬ, ЩО НЕ Є СОЦІАЛІСТОМ, АБО ДУРЕНЬ, АБО НЕ ДОВЧИВСЯ»

**СЕРГІЙ ПОДОЛИНСЬКИЙ
(1850-1891)**

«Парова машина»(1875)

**«Про багатство і
бідність» (1876)**

- Соціал-демократизм
- Громадівське самоврядування (колективна власність на землю, виборність посад, пряма демократія, безкоштовна освіта)
- Федерація громад (права громадян)

**МИХАЙЛО ПАВЛИК
(1853-1915)**

**«Михайло Драгоманов»
(1896)**

«Кароль Маркс»(1883)

**«Товариство руських
жінок»**

- Рівність прав і свобод
- Соціальна справедливість
- Проти державного соціалізму Маркса
- Держава — добровільне об'єднання громад
- Гендерна рівність

**ОСТАП ТЕРЛЕЦЬКИЙ
(1850-1902)**

**«Галицько-руський
нарід і галицько-
руські народовці»**

- Справедливість, соціальна рівність
- Політичні права
- Федеративна демократична республіка
- Активна діяльність робітничого руху
- Національно-визвольна боротьба

5. Початок діяльності І.Франка

ІВАН ФРАНКО
(1856-1916)

«Що таке соціалізм» (1878)

«Мислі о еволюції в історії людськості» (1881-1882)

«Чого хоче галицька робітничка громада» (1881)

«Чи повертатись нам назад до народу» (1881)

- Соціалізм як усування суспільної нерівності, як запровадження справедливого ладу
- Громади як основа нового суспільно-політичного ладу
- Гендерна рівність
- Роль еліти як об'єднувача українства в націю. Функції інтелігенції: вдосконалення знань та вмінь; комунікація з громадянами; надихати народ ідеалами та цінностями; пропозиція реалістичних програм дій